

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. СКОВОРОДИ
Факультет іноземної філології

Сучасні філологічні і методичні студії: проблематика і перспективи

Матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції
для науковців, викладачів, учителів, здобувачів
вищої освіти

18 травня 2022 року

Крапівник Ганна On Intertextuality Significance in Public Addresses.....	162
Красовицька Лада Роль комунікативних невдач у створенні комічного ефекту.....	164
Лаврухіна Віра, Чубук Олег До питання про визначення лінгвокультурного концепту у лінгвістиці.....	167
Левченко Яна Репрезентація концепту ЗНАМЕНИТІСТЬ в ювенальному медіа тексті.....	170
М. Латіф Дурланик Сингармонізм та принцип мовної економії як базові лінгвістичні особливості тюркських мов	172
Невська Юлія, Губа Оксана Провідні комунікативні стратегії наукового дискурсу: стратегія переконання	174
Новікова Ольга Етимологічні характеристики концептів CAT та DOG.....	177
Олексенко Олена Функціонально-стилістична реалізація морфологічної атракції в українському поетичному мовленні.....	180
Піддубна Наталія До питання про онімну прецедентність воєнної доби.....	182
Подгурська Інна Мотивація пропріальних одиниць на позначення прізвищ В. Путіна в сучасному англомовному політичному дискурсі.....	185
Подуфалова Тетяна Professional Stereotypes in Terms of Linguistics.....	188
Прокоф'єв Геннадій Іронія як комунікативний вибір.....	192
Редько Євген Деякі коментарі до польської арготичної етимології.....	194
Руда Наталія, Жукова Катерина Поняття мікросинтаксису в китайській мові.....	196

давньогерманське походження, що свідчить про довгу історію їхнього функціонування в англійській мові.

Список використаних джерел

Степанов, Ю.С. (1997). *Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования*. М.: Языки русской культуры.

Sinclair, J.M., Wilkes, G.A. & Krebs, W.A. Collins. (Eds.). (2000). *English Dictionary*. London: Harper Collins.

Online Etymology Dictionary. Retrieved from <https://www.etymonline.com/>

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ МОРФОЛОГІЧНОЇ АТРАКЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПОЕТИЧНОМУ МОВЛЕННІ

Олена Олексенко

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди,
Україна

Українське поетичне мовлення багате різноманітністю стилістичних засобів, які надають їй виразності, гнучкості та милозвучності, одним з-посеред них виступає морфологічна атракція, увагу на яку звернули ще Ф.П. Буслаєв, О.О. Потебня. Однак довгий час морфологічній атракції як стилістичному засобу лінгвісти приділяли мало уваги. Більш детально її дослідили О.О. Скоробогатова та її учні. Але й на сьогодні питання про сутність і ознаки явища атракції, зокрема морфологічної, залишається одним із найбільш дискутованих та недостатньо розроблених, зокрема потребує уваги дослідження її багатих стилістичних функцій в поетичному мовленні сучасних письменників, що й пояснює **актуальність** нашого дослідження.

Мета роботи – окреслити види і з'ясувати художні виражальні можливості морфологічної атракції як системного мовного явища в поетичних текстах українських письменників.

О.О. Потебня неодноразово наголошував, що «образність мови базується не тільки на лексичному, а й на граматичному фундаменті» (Потебня, 1993, с. 20). Услід за О.О. Потебнею і О.О. Скоробогатовою морфологічну атракцію розглядаємо як уподібнення в структурі поезії граматичних форм, а також відбір і використання в художньому мовленні подібних граматичних форм із метою створення і виділення асоціативних зв'язків, структурування та ритмізації тексту, посилення образності та виразності.

Розглядаючи морфологічну атракцію як прийом, що використовується в поетичному мовленні, О.О. Скоробогатова зазначає, що «мовознавці виділяють два основних її типи: морфологічна атракція, яка є своєрідною ознакою фольклорних текстів та уподібненням однотипних і ритмічно розташованих граматичних форм» (Скоробогатова, 2015, с. 49).

Перший тип (за ознакою фольклорних текстів) у сучасній поезії виступає як засіб фольклорної стилізації, наприклад: *У лісі вже нічого не цвіте, / Цвіте лиш дятел на сосні сумливій / Та синій дзвоник уві млі у мливій, / Це те цвітіння, але вже не те...* (М. Вінграновський «У лісі вже нічого не цвіте...»).

Ми вже зазначали, що мовний код письменника, найперше – поета-лірика, відповідним чином відображає цей зв'язок, зокрема й у використанні специфічних народнопісенних конструкцій, які засновані на морфологічній атракції, пов'язаній зі вживанням атрибутивних сполучень з прийменниками» (Олексенко, 2021, с. 60).

Морфологічний тип атракції репрезентований у поезії різними видами уподібнень, серед яких найтиповішими є субстантивно-ад'єктивні сполучення з надлишковим прийменником та поєднання таких сполук із повтором прийменника при однорідних іменниках: *На березі Прип'яті спить сатана, / прикинувся, клятий, сухою вербою. / На березі Прип'яті – березі – на – / ріки, що колись була голубою* (Ліна Костенко «На березі Прип'яті спить сатана»), у цьому разі відбувається повторення прийменника *на*, причому з порушенням закону прийменниково-іменникової сполучуваності – прийменник вжито після іменника. Ю.І. Леденьов також зазначає, що таке вживання може «ускладнюватися надмірним повтором прийменника при однорідних членах речення, використанням співвідносних префіксів, включених у віршову єдність стійких виразів із прийменником» (Леденьов, 2007, с. 10).

Розглядаючи «склеювання» атрибута і прийменника, Д. Ворт висловлює думку про «жорстку синтаксичну єдність прийменникових конструкцій, початкова межа яких маркується прийменником, а кінцева – іменником, при цьому нетипові конструкції можуть бути «підправлені» повтором прийменника *Біжиш через всю Україну до самих до гір Карпат...* (Б. Херсонський)» (Цит. за Скоробогатова, 2015, с. 49).

До другого типу морфологічної атракції відносимо уподібнення однотипних та ритмічно розташованих у віршовій структурі граматичних форм, що створюють формальну симетрію, яка слугує основою образної симетрії і формує асоціативний простір тексту: *хай сотворять спектакль / про нормальне щасливе кохання / літаки / поїзди / переїзди найзди проїзди / не чекай – приїзди* (Ю.Р. Іздрик «вже не жди»...).

Необхідно зазначити, що існують випадки, коли паронімічна й морфологічна атракції співвідносяться. Наприклад, у випадку, коли один із корелятивів є складним словом, а друге слово має в своєму складі певну його частину. При цьому коренева морфема другого слова збігається з однією із кореневих морфем його складного прототипу. Наприклад: *Та з-поміж див, дивин і дивовиж – / одне – / ніяк збагнути не в спромозі* (Б. Олійник «Дивовижа»). Або ж у використанні в кличній формі, як от у поетичному зверненні Івана Драча до Володимира Калашника: *мій Калашнику, мій Володимире, мій брате...*, де низка кличних форм створює поетичний ланцюжок, приковує до себе увагу читача.

Функціонально-стилістична реалізація морфологічної атракції досягається на граматичному рівні за допомогою поєднання форм слів. Найпоширенішими з них є прийменники, ужиті з порушенням норм сполучуваності, неперехідне дієслово плюс іменник у знахідному відмінку або дієслово в поєднанні зі спільнокореневим іменником в орудному відмінку, повторювані відмінкові

форми, які виконують функції фольклорної стилізації. Часто трапляються унікальні авторські приклади морфологічної атракції. Важливим результатом дослідження є висновок про те, що морфологічна атракція виконує цілу низку стилістичних функцій, а саме: фольклорна стилізація, ритмізація, інтригувальна функція, виразності, метафоричності та мовної гри.

Розвиток мовознавства у просторі морфологічної поетики має велике значення для розуміння особливостей поетичного світосприйняття, а морфологічна атракція є одним із тих засобів його вираження, який необхідно й надалі досліджувати.

Список використаних джерел

- Леденев, Ю.И. (2007). Системность и синергетика как факторы устойчивости языка. *Язык. Текст. Дискурс: Научный альманах Ставропольского отделения РАЛК*, Вып. 5, 11–22. Відновлено з <file:///C:/Users/Kristina/Desktop/%D0%94%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC/%D0%9B%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B2.pdf>
- Олексенко, О.А. (2021). Морфологічні одиниці в поезії Миколи Вінграновського. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць Дон. нац. ун-т ім. В. Стуса*, Вып. 41, 56–63.
- Потебня, А.А. (1993). *Мысль и язык*. Київ: Наукова думка.
- Скоробогатова, О.О. (2015). Теорія граматичної атракції О.О. Потебні в дослідженні граматики віршового тексту. *Мовознавство*, № 6, 46–51.

ДО ПИТАННЯ ПРО ОНІМНУ ПРЕЦЕДЕНТНІСТЬ ВОЄННОЇ ДОБИ

Наталія Піддубна

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди,
Україна

Загальновідомо, що мова – це відкрита динамічна система, живий організм, що реагує на різні суспільні зміни, відзначаючи їх появою нових лексем і лексико-семантичних варіантів, які відображають ті чи ті суспільні реалії, які у сукупності «малюють мовну картинку відображуваного як деяку цілісність» (Нелюба, 2021, с. 340).

У період суспільних потрясінь, до яких, безперечно, належить і війна, динамічні процеси, властиві мові, стають надзвичайно виразними. Це виявляється в актуалізації певних лексем, зокрема прецедентних онімів, що були створені за кілька років до повномасштабного вторгнення Росії, однак активність їх уживання значно підвищилася в період з 24 лютого 2022 року. Деякі з них стали базою для створення низки неологізмів. Переважно це стосується прецедентних прізвищ. Як приклад наведемо негативно конотований антропонім *путлер*, що позначає президента Російської Федерації, утворений шляхом контамініування двох прецедентних антропонімів *Путін* і *Гітлер*. Його часто вживають, зокрема, у сильних заголовкових позиціях, у складі гасла, порівн.: «*Путлер, капут*»: *аніматори*